

Uddannelsespolitiske initiativer for bedre match mellem fremtidens udbud og efterspørgsel af akademisk arbejdskraft

Den 27. marts 2015
Sag.nr. S-2014-705
Dok.nr.
bba/av

Veluddannede kandidater er en forudsætning for, at Danmark kommer til at klare sig i den tiltagende globale konkurrence. Dette gælder både i forhold til samfundets udvikling i bred forstand og i forhold til erhvervslevets mere konkrete behov og efterspørgsel.

Det er derfor afgørende med uddannelsespolitiske løsningsmodeller, der kan bidrage til at sikre en større andel af højtuddannede til områder, som ellers må forventes at opleve en særlig arbejdskraftmangel, hvis vi blot lader stå til. Løsningstiltag, der modsat dimensionering, ikke lukker døren i for drømmestudiet, men derimod kan åbne de unges øjne for, at der også kan være andre drømmestudier, der måske tilmed kan forbedre ens fremtidige beskæftigelsesmuligheder.

Notatet gennemgår forskellige uddannelsespolitiske tiltag.

1. Studievejledning

Vejledningen om videregående uddannelser for unge uddannelsessøgende er i dag lagt ud til syv regionale studievalgcentre. Tidligere lå vejledningsdelen på gymnasierne og de andre ungdomsuddannelser. Hensigten var at styrke vejledningen ved at samle kræfterne i større enheder. Svagheden har dog efterfølgende vist sig ved, at særligt de elever der måske netop har behov for vejledning, ikke benytter sig af studievalgscentrene, fordi de ligger placeret geografisk væk fra elevens dagligdag.

Med Vækstpakken fra forsommeren 2014 har Akademikerne fået et gammelt ønske opfyldt, nemlig at der nu etableres en database for højtuddannedes arbejdsmarkedsforløb. Databasen vil være et vigtigt bidrag til vejledningen af de unge uddannelsessøgende, idet det digitale værktøj skal bidrage til at bringe beskæftigelsesperspektivet tydeligere ind i den unges uddannelsesvalg. Og et sådant perspektiv på uddannelsesvalget kan måske hjælpe de unge til i højere grad at se ud over drømmeuddannelsen for i stedet at se uddannelsen som en trædesten på vejen til ønskejobbet.

2. Justering af gymnasiereformen

December 2014 offentliggjorde regeringen sit udspil, der skal gøre gymnasieuddannelserne bedre til at klæde eleverne på til en videregående uddannelse.

Det fremgår af regeringens udspil, at der fremover skal være færre studieretninger (med mulighed for lokal tilpasning). Endvidere ønsker regeringen at styrke matematik og naturvidenskab samt, at elever i 1.g og 2.g modtager flere undervisningstimer. Desuden skal alle elever have 1-2 valgfag og der skal skabes bedre sammenhæng til videregående uddannelse med henblik på at mindske behovet for GSK-supplering.

I dag er der 300 forskellige studieretninger på gymnasieuddannelserne, herunder 200 alene på stx. Fremover skal der være fire hovedindgange på stx: naturvidenskab, samfundsvidenskab, sprog og kunst. På htx tre hovedindgange: naturvidenskab, teknologi og kommunikationsteknik. På hhx to områder: internationalt orienteret og markeds- og økonomisk orienteret, jf. regerings udspil.

Gymnasieuddannelsernes overordnede formål er at være alment dannende og studieforbereende¹.

Gymnasiet er for unge, der vil og kan

Alle, der har de faglige forudsætninger, viljen og lysten til at lære og fordybe sig, skal have mulighed for at gå i gymnasiet. Alle unge i folkeskolens ældste klasser skal udfordres med hensyn til valg af ungdomsuddannelse. Uddannelsesparathedsvurderingen skal styrkes og sikre, at eleven har de nødvendige faglige, personlige og sociale forudsætninger for at gå i gymnasiet. Og med uddannelsesparathedsvurderingen skal det gøres klart for eleven, hvad de enkelte gymnasieuddannelser indeholder og kræver, og hvilke studieretninger eleven har mulighed for at vælge.

De grundlæggende profiler i stx, hf, hhx, htx, eux skal styrkes

Det samlede udbud af gymnasieuddannelser, dvs. de forskellige profiler, skal gøres tydeligere. Eleverne skal forud for valget af gymnasial ungdomsuddannelse kende forskellene på de enkelte uddannelsers profiler. Det skal stå klart for eleven, at alle gymnasieuddannelser sigter mod videregående uddannelse.

Htx-uddannelsen har et erhvervsrelateret fokus, og det studiekompetencegivende sigte realiseres inden for teknologiske og naturvidenskabelige fagområder i kombination med almene fag i øvrigt. Uddannelsen skal særligt udvikle elevernes evne til analyse af virkelighedsnære forhold,

¹ Det alment dannende formål er, at eleverne uddannes til at tage aktivt del i et demokrati, der rummer både individuel frihed og socialt sammenhold. Eleverne lærer at tænke kreativt og at forholde sig kritisk til deres omverden og de problemstillinger, de præsenteres for i uddannelserne. I de gymnasiale uddannelser skal de unge udvikle sig fagligt, personligt og socialt. De skal opnå stærke faglige kompetencer i det enkelte fag, og de skal kunne kombinere fag i samspil for at løse opgaver og problemstillinger, der kalder på inddragelse af flere fag. Socialt skal de unge lære at samarbejde, udvise empati, rummelighed og tolerance. Personligt skal de unge kunne tage ansvar og påvirke de sammenhænge, de indgår i. Både det alment dannende og det studieforbereende formål i de gymnasiale uddannelser sigter mod at forberede eleverne til at kunne påbegynde en videregående uddannelse.

herunder ved kombination af teori og praktik i værksteder og laboratorier.

Hhx-uddannelsens har et erhvervsrelateret fokus, og det studiekompetencegivende sigte realiseres inden for virksomheds- og samfundsøkonomiske fagområder i kombination med fremmedsprog og andre almene fag. Uddannelsen har fokus på at udvikle elevernes evne til forståelse af teoretisk viden som redskab for analyse af virkelighedsnære forhold.

Stx-uddannelsen sigter også mod videregående uddannelser, men har et stærkere fokus på det almindelige. Fagligheden er nært forbundet med sider af videnskabsfagene, og eleverne skal opnå almindelig og studiekompetence inden for områderne humaniora, naturvidenskab og samfundsvidenskab. Det er væsentligt, at balancen mellem elevernes obligatoriske timer målrettet disse tre områder bevares.²

Stx, hhx og htx skal fortsat være treårige uddannelser, der optager unge, der har fuldført grundskolens 9. klasse. Hf er for elever, som har fuldført 10. klasse. Hf skal både kunne tages som et toårigt forløb og som enkeltfag. Eux imødekommer de unge, der både viser interesse for en erhvervsuddannelse, og som ønsker fag på gymnasialt niveau. Dog er der behov for at tydeliggøre profilen på eux merkantil set i forhold til hhx.

Studieretningsgymnasiet skal styrkes

Det faglige samspil i studieretningen skal styrkes. De fag, der indgår i en studieretning, skal samarbejde, så eleverne får en klar fornemmelse af, at studieretningen udgør en helhed. Skolerne skal arbejde på at opstille mål og progression for den enkelte studieretning. Og det skal tydeligt deklarereres, hvilke videregående uddannelser den enkelte studieretning giver adgang til.

Etableres der hovedindgange/studieretninger til de gymnasiale uddannelser, skal de rumme et løfte om studierelevans. Således at eleverne med valg af hovedindgang/studieretning sikrer sig adgang til størstedelen af de videregående uddannelser, som hovedindgangen/studieretningen retter sig imod. Samlet skal tiltagene bidrage til at styrke elevernes studiekompetencer og deres forudsætninger for at gennemføre en videregående uddannelse.

Eksamensformerne skal udvikles

Der er behov for flere eksamensforsøg, herunder mulighed for at afholde projekt- og gruppeeksamen. GL er åben over for eksamensforsøg og

² Det obligatoriske antal timer målrettet naturvidenskab på stx reduceres fra 285 til 225 i regeringens udspil. Det skyldes, at de 60 timer som i dag er øremærket det obligatoriske naturvidenskabelige grundforløb, i udspillet anvendes til et ekstra valgfag.

ønsker en fortsat udvikling af prøveformerne gennem forsøg, fx modul-evaluering.

Pædagogikum og kompetenceudvikling til alle

Alle lærere skal have en pædagogisk/didaktisk overbygningsuddannelse på deres kandidatuddannelse, pædagogikum. Med nye læreplaner, undervisningsformer og en ændret elevsammensætning er der desuden behov for faglig-pædagogisk efteruddannelse. Det er derfor nødvendigt for både den nyansatte lærer og den mere erfarne lærer, at der løbende finder efteruddannelse sted.

På mange gymnasier er der ansat bibliotekarer som samarbejder med lærerne i forbindelse med elevernes informationskompetencer. Denne faggruppe har også behov for kompetenceudvikling.

3. Optagelsessystemet

Kvalitetsudvalget foreslår en reform af optagelsessystemet. Udvalget anbefaler blandt andet, at institutionerne gør øget brug af alternative optagelsessystemer, herunder samtaler, tests og motiverede ansøgninger, med henblik på en bredere vurdering af den enkelte uddannelsessøgende.

Akademikerne støtter en reform af optagelsessystemet. Frafaldet på de videregående uddannelser, og særligt på første året, er alt for højt og vidner om, at der er behov for at se nærmere på hvorledes der kan skabes et mere hensigtsmæssigt optagelsessystem, der kan bidrage til bedre match mellem de uddannelsessøgende og uddannelserne.

Den nuværende kvote 1 skaber forvriddinger i de unges uddannelsesvalg. Karaktergennemsnittet er blevet en valuta til at shoppe uddannelse med. Derfor kunne en løsning være at indføre vægtet karaktergennemsnit eller specifikke fagkrav kombineret med optagelsessamtale.

Der bør i det hele taget åbnes op for en bredere vifte af optagelsesmetoder, men det helt afgørende er, at denne bredere vifte får følgeskab af en valgfrihed hos institutionerne til egenrådigt at vurdere, hvilke metoder der er hensigtsmæssig på de respektive uddannelser. En mangfoldighed af optagelsesmetoder vil kunne bidrage til en god diversitet blandt de studerende.

4. Taxametersystemet

Alt peger i retning af en kommende taxameterreform. Kvalitetsudvalget anbefaler en taxameterreform og uddannelsesministeren har i efteråret igangsat en taxameteranalyse, der forventes offentliggjort i starten af april. Samtidig har uddannelsesministeren meldt ud, at der er behov for at se nærmere på taxametersystemet, med den begrundelse, at systemet kan skabe incitament til ukritisk optag og volumentænkning på uddannelserne.

Taxametersystemets incitamentsstruktur kan kritiseres for at bidrage til en markedsgørelse af uddannelserne, og derved skabe en uhensigtsmæssig konkurrence mellem institutionerne om de unges gunst. En konsekvens heraf er, at institutionerne i deres uddannelsesudbud ikke nødvendigvis tænker i samfundshensyn, men mere i institutionshensyn.

Det hører endvidere med til det samlede billede af taxametersystemet, at universiteternes uddannelsesbevillinger pga. fremdriftsreformen ikke kun afhænger af STÅ-produktion og de studerendes evne til at færdiggøre deres bachelor og kandidatgrad inden for et givent tidsforløb. Studietidsmodellen betyder, at universiteternes uddannelsesbevilling ligeledes afhænger af det enkelte universitets evne til at levere konkrete forbedringer på de gennemsnitlige gennemførelsestider.

Akademikerne arbejder for en reform af taxametersystemet med følgende koordinater: Et nyt bevillingssystem for uddannelsernes må fortsat have en vis forudsigelighed og gennemsigtighed, men samtidig også formå at skabe tilskyndelse til fokus på kvalitet. Basismidlernes andel skal øges, da midlerne sikrer uddannelsernes forskningsbaseret. Færdiggørelsesbonustaxametrene skal afskaffes og det kan eventuelt overvejes at indføre et kvalitetstaxameter med komponenter såsom studieintensitet og forskerdækning.

5. Suppleringsforløb mellem bachelor og kandidat

Muligheden for at kvalificere sig til en kandidatoverbygning er blevet stærkt begrænset med fremdriftsreformen fra 2013. For universitetsbacheloren er det typisk de fremtidige beskæftigelsesmuligheder, der motiverer til sporskiftet på kandidatoverbygningen.

Supplering bidrager til at skabe bedre sammenhæng mellem uddannelsesniveauerne, der hvor faglige hensyn taler for, at professionsbacheloren eller universitetsbacheloren, der ønsker et sporskifte, har behov for at forbedre de faglige forudsætninger for at gennemføre den givne kandidatuddannelse.

Folketinget besluttede i efteråret en overgangsordning for suppleringsforløb, der betyder, at studerende der har eller er i gang med at gennemføre et suppleringsforløb, med henblik på at opfylde adgangskrav til en kandidatuddannelse, fortsat kan kvalificere sig til kandidatoverbygningen. Ordningen har tilbagevirkende kraft fra august 2014 og fungerer frem til august 2016.

Akademikerne har i sit høringssvar i efteråret 2014 opfordret til, at muligheden for supplering bliver genovervejet således, at dette fortsat bliver en mulighed, når overgangsperioden slutter.

6. Praktik i uddannelserne

Praktik i universitetsuddannelserne er en ud af flere måder, hvor studerende kan få mulighed for at afprøve deres teoretiske kunnen i en rele-

vant praksis og således bibringe de studerende mere praksisrettede kompetencer. Praktik giver den studerende mulighed for at snuse til den virkelighed de vil møde efter endt studium og derved bedre ruste de studerende til overgangen fra studium til første job.

Uddannelsesminister Sofie Carsten Nielsen har til Politiken den 19. januar 2015 talt for en fordobling af ECTS-pointene til praktikophold fra nuværende 15 ECTS til 30 ECTS. Ministeren udtaler i den forbindelse: "Jeg hører, at studerende er bekymrede for, om de kan nå det, og om praktik kan blive studieforlængende. Og der er min appel meget, meget kraftig. Praktik skal være en integreret del af studiet. Jeg håber, at studienævnene vil være mere åbne over for at kreditere praktikken med fuld ECTS-point (30 uddannelsespoint)."

Ministeren lægger ikke op til en regelændring i ovenstående kommentar. Men det er vigtigt, at lægge mærke til, at det politiske ønske om 30 ECTS primært er begrundet i fremdriftsreformens ECTS-krav.

Akademikerne finder, at såfremt ECTS-kravene hæves, må det ske på en måde der sikrer, at praktikforløbet kan honorere et sådant fagligt løft, som en fordobling af ECTS-point er udtryk for. Dette må nødvendigvis stille skærpede krav til praktikvirksomheden i forhold til at sikre den studerende opgaver med en tilpas fagligt tyngde og tilsvarende afspejles i praktikrapporten.

7. Universiteternes kontakt til erhvervslivet

Universiteternes kontakt til erhvervslivet er et "on-going" politikområde for Akademikerne. Et konkret eksempel er Akademikernes samarbejde med Danske Universiteter om et idéoplæg til, hvorledes samarbejdet mellem universiteterne og erhvervslivet kan styrkes. En bærende præmis i det fælles oplæg var og er, at uddannelsernes samarbejde med erhvervslivet bliver stadig mere afgørende i takt med, at dimittenderne i stigende grad skal finde beskæftigelse i den private sektor. Ikke mindst i forhold til praktikforløb, studenterprojekter og cases til undervisningsbrug.

I ovennævnte idéoplæg foreslås blandt andet, at universiteterne gives mulighed for at udbyde en ny uddannelsesmodel – virksomhedskandidater - som supplement til den ordinære 2årige kandidatmodel. Virksomhedskandidaten tages på deltid og den studerende er tilknyttet en virksomhed under uddannelsen (inspireret af cand.merc.aud.-modellen). Virksomhedsdelen indgår således som en væsentlig del af den samlede uddannelse.

Et andet forslag fra det fælles idéoplæg på et uddannelsessamarbejde mellem universitet og erhvervsliv, er en revitalisering af det 11. semester. Modellen giver mulighed for dimittender at tone og bygge ovenpå deres faglige uddannelse med indføring i forretningsforståelse, markedsføring, web-handel, kommunikation etc. i en kombination af praktik og projektløsning. Ideen er, at dimittenden i det 11. semester får mulighed

for at afprøve sine akademiske kompetencer i en SMV-kontekst, hvor virksomheden og dimittenden kan mødes mere uforpligtende end hvis de skulle matches via en ansættelsesproces.